

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова Приймальної комісії

Ректор ДВНЗ «Університет банківської
справи»

_____ А.Я. Кузнєцова

1 березня 2020 року

ПРОГРАМА

вступного випробування

**для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа і страхування»
на основі здобутого освітнього ступеня бакалавра,
освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста або магістра
(денна та заочна форми навчання)**

Київ 2020

Укладачі:

Вовчак О.Д., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи»

Стороженко О. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи»

Міщенко С.В., д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи»

Шейко О.П., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи»

Рецензенти:

Пшик Б.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Львівського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Азаренкова Г.М., д.е.н., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Криниця С.М., к.е.н., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» 05 березня 2020 року (протокол № 08)

Розглянуто та затверджено на засіданні Приймальної комісії ДВНЗ «Університет банківської справи» 11 березня 2020 року (протокол № 04)

ВСТУП

Програма вступного випробування для конкурсного відбору вступників до ДВНЗ «Університет банківської справи» (далі - Університет) для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (освітньо-професійних програм та освітньо-наукової програми) побудована за синтетичним міжпредметним принципом і складається з окремих розділів, кожен з яких інтегрує матеріал певного функціонального спрямування.

Метою програми для конкурсного відбору вступників до Університету для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» є виявлення рівня засвоєних знань та вмінь, визначених галузевими стандартами вищої освіти для фахівців освітнього ступеня «бакалавр», що навчалися за напрямом підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» або спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Програма охоплює теоретичні і прикладні питання, що в рамках Освітньо-професійної програми підготовки бакалавра формують передбачені цією програмою компетенції.

Програма вступного випробування для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» охоплює питання з таких фахових дисциплін:

1. Гроші і кредит
2. Фінанси
3. Банківська система
4. Бюджетна система
5. Страхування

СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ

1. Тестові завдання з фаху для абітурієнтів, які вступають до ДВНЗ «Університет банківської справи» для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», включають тести з таких фахових дисциплін: гроші і кредит; фінанси; банківська система; бюджетна система; страхування і оцінюються за 200 бальною шкалою.

2. Фаховий тест за зазначеними дисциплінами складається з п'яти груп тестів, на кожен фахову дисципліну 10 (десять) тестів, всього 50 (п'ятдесят) тестів.

3. Перевірка знань за кожною фаховою дисципліною здійснюється на основі відповідей на 10 (десять) питань. Кожне питання передбачає 4 (чотири) варіанти відповідей і вибору одного правильного варіанту з них.

4. Одна правильна відповідь кожного з 50 (п'ятдесяти) тестів оцінюється в 4 (чотири) бали, неправильна - відповідно 0 (нуль) балів. Таким чином, за фаховою дисципліною «Гроші і кредит» студент може набрати максимальну кількість 40 балів; за фаховою дисципліною «Фінанси» - 40 балів; за фаховою дисципліною «Банківська система» - 40 балів; за фаховою дисципліною «Бюджетна система» - 40 балів; за фаховою дисципліною «Страхування» - 40 балів. Максимальна кількість набраних балів складає 200 балів. Мінімальна кількість балів, що дає право вважати випробування успішним, повинна становити не менше 100.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

**тестових завдань на вступних випробуваннях з фахового тестування
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

Вид завдання (дисципліна)	Кількість питань	Кількість балів за одну правильну відповідь	Загальна сума балів	Тривалість (хв.)
Гроші і кредит	10	4	40	12
Фінанси	10	4	40	12
Банківська система	10	4	40	12
Бюджетна система	10	4	40	12
Страхування	10	4	40	12
Всього	50		200	60

ГРОШІ І КРЕДИТ

Тема 1. Сутність і функції грошей

1. Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний результат розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у творенні грошей.
2. Сутність грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Гроші як особливий товар. Гроші як гроші,
3. і гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.
4. Форми грошей та їх еволюція. Причини та механізм еволюції форм грошей від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Неповноцінні форми грошей та їх кредитна природа. Сучасні кредитні засоби обігу.
5. Вартість грошей. Купівельна спроможність як вираз вартості грошей як грошей. Вартість грошей і час. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість зберігання грошей та процент.
6. Функції грошей. Функція міри вартості, її сутність, сфера використання. Функція засобу обігу, її сутність, сфера використання. Функція засобу платежу, її сутність, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання. Функція засобу нагромадження, її сутність, сфера використання. Світові гроші. Сутність світових грошей.
7. Роль грошей у ринковій економіці. Вплив зміни кількості грошей на основні макро- та мікроекономічні процеси. Гроші як інструмент регулювання економіки.

Література: 1, 2, 3, 6, 8, 14, 16, 20, 27.

Тема 2. Грошовий оборот і грошові потоки

1. Сутність грошового обороту. Основні суб'єкти грошового обороту. Основні ринки, що взаємозв'язуються грошовим оборотом. Економічна основа грошового обороту.
2. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки та їх взаємозв'язок у моделі. Національний дохід і національний продукт як визначальні потоки грошового обороту. Потоки ін'єкцій і потоки витрат. Балансування грошового обороту.
3. Структура грошового обороту. Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту. Сектор грошового обігу, фіскально-бюджетний та кредитний сектори.
4. Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот: поняття, склад, показники та фактори, що визначають зміну. Грошові агрегати, їх характеристика; грошова база, її склад.
5. Швидкість обігу грошей: поняття, порядок визначення, фактори, що її визначають. Вплив швидкості на масу та сталість грошей.
6. Закон кількості грошей, необхідних для обігу, його сутність, вимоги та наслідки порушення вимог.
7. Механізм зміни маси грошей в обороті. Первинна емісія центрального банку. Вторинна емісія депозитних грошей комерційних банків.

8. Грошово-кредитний мультиплікатор та механізм його визначення, показники мультиплікатора та чинники впливу на його рівень.

Література: 1, 2, 3, 6, 8, 14, 15, 16, 21, 22, 27.

Тема 3. Грошовий ринок

1. Сутність грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Суб'єкти та інструменти грошового ринку. Особливості прояву на грошовому ринку основних ринкових ознак — попиту, пропозиції, ціни.
2. Інституційна модель грошового ринку. Сектори прямого і опосередкованого фінансування.
3. Структура грошового ринку. Критерії класифікації. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів та валютний ринок як складові грошового ринку.
4. Попит на гроші. Суть та форми прояву попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.
5. Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей. Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.
6. Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку.
7. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку. Вплив процентної ставки на заощадження та інвестиції. Вплив бюджетного дефіциту на балансування заощаджень та інвестицій.

Література: 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 27.

Тема 4. Грошові системи

1. Сутність грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.
2. Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого й кредитного обігу.
3. Створення і розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні.
4. Державне регулювання грошового обороту як головне призначення грошової системи. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи регулювання — методи прямого впливу і методи опосередкованого впливу. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання економіки. Емісійний дохід і монетизація бюджетного дефіциту.
5. Грошово-кредитна політика центрального банку — сутність, типи, стратегічні цілі, проміжні та тактичні завдання. Інструменти грошово-кредитного регулювання. Проблема монетизації ВВП в Україні.

Література: 8, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 27.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

1. Сутність, форми прояву та закономірності розвитку інфляції. Причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат.
2. Економічні та соціальні наслідки інфляції. Вплив інфляції на інвестиції та розвиток виробництва. Інфляція та економічний цикл.
3. Державне регулювання інфляції. Антиінфляційна політика.
4. Сутність грошових реформ. Види грошових реформ та способи їх класифікації.
5. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Література: 4, 9, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 27.

Тема 6. Валютний ринок та валютні системи

1. Сутність, призначення та сфера використання валюти. Види валют: національні, іноземні, колективні, конвертовані, неконвертовані. Чинники та значення конвертованості валюти.
2. Валютний ринок: сутність, об'єкти та суб'єкти, інфраструктура. Чинники впливу на кон'юнктуру валютного ринку. Характеристика основних операцій на валютному ринку.
3. Валютний курс: сутність, основи формування та чинники впливу. Види валютних курсів. Регулювання валютних курсів. Розвиток режиму валютного курсу в Україні.
4. Валютні системи та валютна політика. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи. Валютне регулювання та валютна політика: курсова, облікова, інтервенційна. Особливості формування валютної системи України. Органи валютного регулювання.
5. Платіжний баланс та золотовалютні резерви. Світова та міжнародні валютні системи. Поняття світової валютної системи, її елементи та етапи розвитку, Бреттон-Вудська та Ямайська світові валютні системи. Поняття міжнародної валютної системи. Формування Європейської валютної системи, трансформація її в Європейський валютний союз зі спільною валютою та єдиним центральним банком.
6. Міжнародні ринки грошей та капіталів: сутність, призначення, інструменти. Основні світові центри ринків грошей та капіталів. Євроринок, його призначення та види.

Література: 1, 2, 8, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 27.

Тема 7. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

1. Абстрактний та прикладний (монетаристський) напрямки в теорії грошей.
2. Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Еволюція постулатів кількісної теорії. Номіналістичне трактування сутності грошей послідовниками

- кількісної теорії. Кількісний фактор у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. «Трансакційний» варіант кількісної теорії І. Фішера.
3. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. «Кон'юнктурний варіант» теорії грошей М. Туган-Барановського. «Кембриджська версія» кількісної теорії.
  4. Внесок Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей. Зміна акцентів в оцінці ролі держави в економічному регулюванні та механізм впливу на економіку.
  5. Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Відмінності монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Внесок М. Фрідмена в розроблення монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії. Кейнсіансько-неокласичний синтез.
  6. Грошово-кредитна політика України у контексті сучасних монетаристських теорій.

Література: 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 27.

Тема 8. Кредит у ринковій економіці

1. Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості прояву їх у різних галузях національної економіки.
2. Сутність кредиту. Кредит як форма руху вартості на основі повернення. Кредит як форма суспільних відносин. Об'єкти і суб'єкти кредиту. Позичковий капітал та кредит. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями. Кредитні відносини та інфляція. Взаємозв'язок кредиту і грошей. Теоретичні концепції кредиту.
3. Кредитний механізм. Принципи кредитування.
4. Форми та види кредиту. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги та недоліки кожної з форм. Види кредиту, критерії їх класифікації.
5. Характеристика окремих видів кредиту: банківського, державного, комерційного, міжнародного, споживчого. Банківський кредит як переважний вид кредиту.
6. Функції кредиту, їх сутність та призначення.
7. Економічні межі кредиту: поняття, причини та наслідки їх порушення.
8. Процент за кредит. Сутність та роль процента, види, економічні межі руху та фактори зміни ставки процента. Процент в умовах інфляції. Роль процента.
9. Роль кредиту. Еволюція ролі кредиту. Основні напрями прояву ролі кредиту в ринковій економіці. Перспективи розвитку кредиту в Україні.

Література: 1, 2, 9, 10, 12, 14, 16, 21, 22, 23, 27.

Тема 9. Фінансові посередники грошового ринку

1. Сутність, призначення та види фінансового посередництва. Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва. Сутність та функції банків.

2. Банківська система. Поняття банківської системи, її цілі та функції. Специфічні риси банківської системи. Принципи побудови банківської системи. Особливості побудови банківської системи в Україні.
3. Небанківські фінансово-кредитні установи. Схожість та відмінність їх діяльності і діяльності банків. Види та характеристика основних видів небанківських фінансово-кредитних установ: страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних фондів, лізингових компаній, кредитних спілок, ломбардів тощо.

Література: 1, 2, 3, 5, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 21, 21, 27.

Тема 10. Центральні банки

1. Призначення, статус та основи організації центрального банку. Незалежний статус центрального банку, його значення та форми реалізації.
2. Операції центрального банку. Характеристика функцій центрального банку.
3. Походження та розвиток центральних банків. Чинники, що зумовили появу центральних банків. Особливості розвитку центральних банків Англії, США. Створення європейської системи центральних банків.
4. Становлення центрального банку в Україні. Структура, статус та органи управління Національного банку.

Література: 1, 2, 3, 4, 11, 15, 20, 23, 27.

Тема 11. Комерційні банки

1. Поняття комерційного банку, призначення, класифікація та види комерційних банків.
2. Походження та розвиток комерційних банків. Роль банків у сучасних ринкових економіках.
3. Основи організації та специфіка діяльності комерційних банків. Порядок створення банку, його реєстрація та ліцензування діяльності. Організаційні структури та функціональні особливості окремих видів банків.
4. Пасивні операції комерційних банків. Формування власного капіталу банку. Залучення і запозичення коштів.
5. Активні операції комерційних банків. Кредитні операції. Інвестиційні операції.
6. Банківські послуги. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів. Інші види банківських послуг.
7. Стабільність банків і механізм її забезпечення. Показники стабільності та економічні нормативи, що її забезпечують. Страхування банківських депозитів. Створення резервів для покриття ризиків. Ліквідність банків.
8. Особливості становлення і розвитку комерційних банків в Україні.

Література: 1, 2, 3, 4, 7, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 20, 27.

Тема 12. Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ). Організація та функціональне призначення МВФ. Напрями співпраці МВФ з Україною.
2. Група Світового банку. Основи організації, структура та призначення Світового банку. Форми співпраці структур Світового банку з Україною. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції. Створення та призначення Чорноморського банку торгівлі та розвитку.
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. Порядок створення, призначення і функції ЄБРР. Напрямки співробітництва з Україною.
4. Банк міжнародних розрахунків (БМР). Необхідність та порядок створення БМР. Функції банку. Роль БМР у розвитку міжнародного співробітництва у валютно-кредитній сфері.

Література: 12, 14, 15, 19, 20, 21, 23, 27.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Закон України. Про банки і банківську діяльність: від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України. Про Національний банк України: від 20.05.1999р. № 679-XIV [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України. Про акціонерні товариства: від 17 вересня 2008 р. № 514 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України. Про кредитні спілки: від 20.12.2001р. № 2908-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Закон України. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Правління НБУ від 21 січня 2004 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: затв. постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368 (зі змінами і доп.) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою правління НБУ від 30.06.2016 №351[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

9. Вовчак О.Д. Гроші та кредит : навч. посіб. / О.Д. Вовчак, І.Є. Бучко, З.Р. Костак – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 424с.
10. Вовчак О.Д. Історія грошей і банківництва : навч. Посібн. / О.Д. Вовчак, З.Р. Костак. – Львів : Вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2016. – 196 с.
11. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М.Мороз, І. М. Лазепенко та ін.; за заг ред. М. І.Савлука]. – К. : КНЕУ, 2008. – 744 с.
12. Гроші та кредит : навч. посібник / [за ред. М. І. Крупки]. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 408 с.
13. Гроші та кредит : підручник / [за заг ред. С. К.Реверчука]. – К. : Знання, К, 2011. – 382 с.
14. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, І. І. Кичко. - 2-ге вид., пероб. і допов. - Ніжин : [б. в.], 2016. - 176 с.
15. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. / О. В. Шишкіна, М. В. Дубина ; Чернігів. нац. технол. ун-т. - Чернігів : Брагинець О. В. [вид.], 2016. - 691 с
16. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. у схемах і табл. / [О. О. Примостка та ін.] ; за заг. ред. О. О. Примостки ; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Київ : КНЕУ, 2015. - 263 с.
17. Гроші і кредит: у схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ, які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з галузі знань "Економіка та підприємництво" / Л. Ю. Сисоєва, К. Ф. Черкашина. - Суми : Університетська книга, 2014. - 245 с.
18. Гроші та кредит: практикум (для нефінансових спеціальностей) [Текст] : навч. посіб. / [Кузнецова С. А. та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. АЕНУ С. А. Кузнецової ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. - Д. : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2014. - 134 с.
19. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. галузі знань 0305 "Економіка та підприємництво" / [О. Л. Шелеста та ін.] ; за ред. канд. екон. наук, доц. Шелеста О. Л. ; Харк. торг.-екон. ін-т Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. - Х. : Бровін О. В. [вид.], 2014. - 267 с.
20. Іващук О. О. Гроші та кредит : навч. посіб. / О. О. Іващук. – Т : ТНЕУ, 2010. – 132 с.
21. Коваленко Д. І. Гроші та кредит : теорія та практика : навч.посіб. – 4-те вид., випр. й допов. – К. : Каравела, 2012. – 360 с.
22. Колодізев О. М. Гроші і кредит : підручник / О. М. Колодізев, В. Ф. Колесніченко– К., 2010., 615 с.
23. Круш П. В. Гроші та кредит : навч. посібник / П. В. Круш, В. Б. Алексеев – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 216 с.
24. Лернер, Юрий Ильич. Деньги и кредит [Текст] : учебник / Ю. И. Лернер. - Харьков : Типография Мадрид, 2016. - 303 с.
25. Сороківська З. К. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн : навч. посіб. / З. К. Сороківська, Г. Р. Балянт. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 240 с.

26. Фінанси і кредит: питання і відповіді [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Л. І. Катан та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Катан, канд. екон. наук, проф. Ю. В. Масюк ; Дніпропетр. держ. аграр.-екон. ун-т. - Дніпропетровськ : Монолит, 2015. - 631 с.
27. Щетинін А. І. Гроші та кредит : підручник / А. І. Щетинін. – [вид. 4-те, пер. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2010. – 440 с.

Додаткова

1. Вовчак О.Д. Факторинг: навч.посібник // О.Д. Вовчак, В.І. Рудевська, А.Л. Єліфанова. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – 2017. – 299 с.
2. Вовчак О. Д. Банківська справа : навч. посібник / О.Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – Львів : Новий світ – 2000, 2008. – 560 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К., 2008. – 564 с.
4. Вовчак О.Д. Функції фінансових посередників / О.Д. Вовчак, Л. Крентовська // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». - № 5. –2013. – 125-131.
5. Міщенко В. І. Роль і функції монетарного трансмісійного механізму в забезпеченні цінової стабільності / В. І. Міщенко // Фінанси України. - 2015. - № 1. - С. 29-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_4.
6. Міщенко В.І. Підвищення ефективності монетарного трансмісійного механізму та його роль у забезпеченні економічного зростання //В. І. Міщенко, С. В. Науменкова, І. М. Льон // Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України /за ред. Г.Т. Карчевої, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенка. – К.: УБС, 2016. – С.80-107.
7. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / За ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. – 298 с.

ФІНАНСИ

Тема 1. Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів

1. Фінанси як наукова дисципліна та її зв'язок з іншими економічними дисциплінами
2. Предмет, завдання і метод фінансової науки
3. Історичний аспект становлення та розвитку фінансової науки
4. Функції фінансів та їх роль в умовах ринкової економіки
5. Фінансові ресурси, їх склад та особливості
6. Фінансове забезпечення відтворювального процесу

Література: 2, 3, 4, 5, 15, 16.

Тема 2. Фінансова система

1. Принципи побудови та структурні компоненти фінансової системи
2. Організаційні основи функціонування фінансової системи.
4. Основоположні принципи внутрішньої побудови фінансової системи

Література: 1, 3, 4, 6, 15, 16.

Тема 3. Фінансове право і фінансова політика

1. Правові засади організації фінансових відносин
2. Зміст та значення фінансової політики як складової економічної і соціальної політики держави
3. Фінансовий механізм, його роль і місце в ринковій економіці
4. Фінансове планування і прогнозування
5. Зміст фінансового контролю, його призначення

Література: 3, 4, 7, 8, 15, 16.

Тема 4. Податки. Податкова система

1. Сутність і функції податків. Роль податків у фіскальній політиці держави
2. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Прямі і непрямі податки
3. Особливості окремих видів податків
4. Податкова система і податкова політика. Принципи і методи оподаткування.
5. Організація роботи державних податкових органів України, їх завдання.

Література: 4, 6, 10, 11, 15, 16.

Тема 5. Державні фінанси

1. Суть, призначення і роль бюджету.
2. Бюджетна система і бюджетний устрій
3. Поняття і стадії бюджетного процесу
4. Поняття місцевих фінансів. Функції місцевих фінансів.
5. Державні цільові фонди, їх суть, необхідність, розвиток
6. Бюджетний дефіцит та його види.
7. Економічна сутність та роль державного кредиту у формуванні фінансових ресурсів держави.
8. Поняття та класифікація державного боргу. Особливості управління державним боргом

Література: 2, 3, 4, 5, 15, 16.

Тема 6. Страхування. Страховий ринок.

1. Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервного суспільного виробництва.
2. Суб'єкти страхових відносин: страховик, страхувальник, застрахований, вигодонабувач.
3. Страховий ринок. Поняття страхового ринку, його організаційна структура. Учасники страхового ринку.
4. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.

Література: 2, 3, 4, 7, 15, 16.

Тема 7. Фінансовий ринок.

1. Фінансовий ринок, його суть, функції і роль.
2. Інструменти фінансового ринку.
3. Суб'єкти фінансового ринку.
4. Фінансові посередники, їх функції та професійні риси.
5. Основи функціонування ринку цінних паперів, його інфраструктура. Фондові біржі, їх значення як організаторів торгівлі.
6. Особливості функціонування та розвитку фінансового ринку в Україні. Роль держави у регулюванні фінансового ринку.

Література: 3, 4, 12, 13, 15, 16.

Тема 8. Фінанси суб'єктів господарювання.

1. Основи фінансової діяльності суб'єктів підприємництва.
2. Методи фінансової діяльності підприємств: комерційний розрахунок; неприбуткова діяльність; кошторисне фінансування.

3. Джерела формування та класифікація фінансових ресурсів підприємств.
4. Особливості фінансів суб'єктів господарювання різних форм власності та видів діяльності.

Література: 3, 4, 8, 9, 15, 16.

Тема 9. Міжнародні фінанси.

1. Економічна сутність та структура міжнародних фінансів.
2. Світовий фінансовий ринок, його структура та особливості функціонування.
3. Міжнародні фінансові організації та міжнародні фінансові інституції, їх роль у регулюванні світових економічних процесів.
4. Взаємовідносини України із міжнародними організаціями та інститутами. Інтеграція України в систему міжнародних фінансів.

Література: 3, 4, 8, 15, 16.

Тема 10. Фінансовий менеджмент.

1. Теоретичні основи фінансового менеджменту. Об'єкти та суб'єкти фінансового менеджменту. Структура фінансового менеджменту.
2. Менеджмент державних фінансів. Бюджетний менеджмент.
3. Фінансовий менеджмент підприємницьких структур. Функції фінансового менеджменту в системі управління підприємством. Завдання фінансового менеджменту.

Література: 3, 4, 12, 15, 16.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України. – К. : Міністерство юстиції України, 2006. – 124 с.
2. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Ресурс доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Державні фінанси [Текст] : підручник / Ткачук Ірина Григорівна. - Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника", 2015. - 510 с.
4. Еш С.М. Фінансовий ринок: [Навч.посібник, 2-ге вид.] / С.М. Еш. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 528 с.
5. Місцеві фінанси: навч. посіб. / Л. Т. Гораль [та ін.] ; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. - 255 с.
6. Місцеві фінанси: підручник / [О. Б. Жихор та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко ; Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). - Київ : УБС НБУ, 2015. - 579 с.

7. Податкова система України : [навч.-метод. посіб.] / Л. О. Матвейчук ; Кам'янець-Поділ. нац. Ун-т ім. Івана Огієнка. – Екон. ф-т. – Каф. економіки підприємства. – Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І. : Абетка. – 2015. – 119 с.
8. Финансовый контроль: международный опыт : научно-практическое издание / Г. М. Азаренкова [и др.]. - Киев : УБД НБУ, 2013. - 322 с.
9. Фінанси : підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації / авт. кол. ; за ред. А. Я. Кузнецової, Г. М. Азаренкової. – К. : УБС НБУ, 2011. – 495 с.
10. Фінанси [текст] : навч. посіб./За заг. ред. Меглаперідзе А.С. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 420 с.
11. Фінанси регіону : навч.посібник / М. А. Коваленко [та ін.] ; ред. : М. А. Коваленка . - Херсон: ОЛДІ-плюс, 2010. – 312 с.
12. Фінанси: курс для банкірів: підручник/ ред. : О. М. Тридід, О. Б. Жихор. – К.: УБС НБУ, 2012. – 507 с.
13. Фінанси: курс для фінансистів: підручник/ ред. : П. Ю. Буряк , О. Б. Жихор. – К.: Хай-Тек Прес, 2010. – 528 с.
14. Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О.В. Дейнека. – К. «Центр учбової літератури». 2016. – 368 с.
15. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
16. Цінні папери: Підручник / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін. ; за ред. В.Д. Базилевича. -К. : Знання, 2011. — 1094 с.
17. Фінанси : практикум / [І. О. Школьник та ін.] ; Держ. ВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України", Каф. фінансів. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. - 218 с.
18. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): підруч. для студентів ВНЗ / В. О. Онищенко [та ін.] ; [за ред. В. О. Онищенко] ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Юрія Кодратюка. - Київ : Центр учбової літератури, 2016. - 599 с.
19. Фінанси : навч. посіб. : [в 2 ч.] / Баранова В. Г. [та ін.] ; [за заг. ред. Баранової В. Г.] ; Одес. нац. екон. ун-т. - Одеса : Атлант, 2015. - Ч. 1. - 2015. - 344 с. Ч. 2. - 2015. - 309 с.
20. Фінанси держави: навч. посіб. для студентів ден. та заоч. форм навчання напряму підгот. 6.030508 "Фінанси і кредит" / Т. Я. Андрейків, М. В. Сороківська. - Львів : Львів. комерц. академ., 2016. - 252 с.

Додаткова

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Ресурс доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Азаренкова Г.М., Біломістна І.І., Сословський В.Г. Управління фінансовими ресурсами банку : монографія / Г.М. Азаренкова, І.І. Біломістна. В.Г. Сословський . – К.: УБС НБУ, 2012. – 200 с.
3. Біломістна І.І. Фінанси [Текст] : збірник тестових завдань / І. І. Біломістна. - Харків : ХІБС УБС НБУ, 2010. - 64 с.

4. Вовчак О.Д. Державне регулювання фінансової складової національної економіки: монографія / О. Вовчак, І. Канцір, Т. Андрейків. – Львів: СПОЛОМ, 2016. – 180с.
5. Вовчак О.Д. Особливості посткризового розвитку державних банків в Україні / О.Д. Вовчак // Вісник Університету банківської справи НБУ. - №2 (17). - 2013. - С. 135-138.
6. Вовчак О.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України як ключової ланки фінансового посередництва/ О.Д. Вовчак, Л.М. Надівець // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2014. – том 19, випуск 2. – С.114-118.
7. Кремень О.І., Кремень В.М. Фінанси. Навч. Посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
8. Місцеві фінанси: підруч./ за ред. д.е.н., проф. О.П.Кириленко.-2-ге вид., доп. і перероб.- Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2015.-448 с.
9. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / [О. П. Кириленко та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко ; Нац. агентство України з питань держ. служби, Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль : Астон, 2015. - 359 с.
10. Недержавні пенсійні фонди у структурі сучасних пенсійних систем: монографія/ Т. С. Смовженко, Н. В. Ткаченко , Н. А. Цікановська ; ред. : Т. С. Смовженко . - К.: УБС НБУ, 2012. - 310 с.
11. Податкове право України (у схемах і таблицях) : навч. посіб. / О. М. Резнік. – А. В. Солонар ; Сум. держ. Ун-т. – Суми : Мрія–1. – 2015. – 123 с.
12. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія / Кондусова Л.Ф., Нескородєва І.І., Алексеєнко І.І. та ін.. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 268 с.
13. Розвиток фінансових відносин в Україні: монографія/ ред. : Р. Ф. Пустовійт, Л. С. Мартюшева. - К.: УБС НБУ, 2012. - 314 с.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

Тема 1. Сутність банку та банківської діяльності

1. Банки у системі фінансового посередництва. Поняття банківської діяльності та її генезис. Період зародження банку і банківської справи. Основні етапи розвитку банківської діяльності.
2. Сутність банку: правовий та економічний підходи. Специфіка банківського бізнесу в порівнянні з іншими видами підприємницької діяльності.
3. Взаємодія банківського і реального сектора економіки.
4. Види банків, їх функції та основні принципи діяльності. Види інтегрованих формувань.
5. Банківські об'єднання, їх характеристика, мета створення та особливості діяльності.

Література: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 18, 21, 24

Тема 2. Теоретичні засади організації банківської системи

1. Становлення та розвиток банківської системи України.
2. Сутність банківської системи та її інституційна структура. Принципи побудови банківської системи. Функції банківської системи.
3. Моделі банківських систем, їх переваги та недоліки. Роль банківської системи в економічному розвитку країни.
4. Механізм державної участі в банківській системі.
5. Формування банківської системи України та її сучасний стан.
6. Формування банківської справи в Україні, основні етапи розвитку. Розбудова національної банківської системи та законодавче підґрунтя її формування.

Література: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 20, 21, 24.

Тема 3. Центральний банк у банківській системі

1. Сутність центрального банку. Становлення і розвиток центральних банків. Функції, роль і статус центрального банку. Операції центрального банку, механізм реалізації грошово-кредитної політики.
2. Особливості створення і становлення Національного банку України як центрального банку.
3. Органи управління та структура НБУ.
4. Економічні засади діяльності та фінанси НБУ.

5. Організаційно-правові основи діяльності Національного банку України.
6. Центральний банк як банкір і фінансовий агент уряду. Грошово-кредитна політика НБУ та інструменти її реалізації.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 17, 20, 21, 23, 24.

Тема 4. Організація діяльності та управління банком

1. Порядок створення банківської установи. Механізм реєстрації банку. Ліцензування банківської діяльності.
2. Органи управління банком. Функціональні та територіальні структурні підрозділи банку. Організаційна структура банку різних форм власності та механізм управління ним.
3. Корпоративне управління в банках. Розвиток корпоративного управління в банківській системі України.
4. Реорганізація банків, її види та методи.
5. Методи реструктуризації банківської системи.

Література: 1, 6, 8, 20, 21, 23, 24, 29.

Тема 5. Банки на ринку банківських послуг

1. Поняття ринку банківських послуг. Основні операції та види позабалансової діяльності банку.
2. Сучасні технології та фінансові інновації у банківській діяльності.
3. Стратегії банку на ринку банківських послуг: фокусування та диверсифікація.
4. Конкуренція на ринку банківських послуг. Конкурентоспроможність банку та її основні індикатори.
5. Консолідація в банківському секторі. Антимонопольне регулювання банківської системи.

Література: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 18, 19, 20, 23, 24, 29.

Тема 6. Ризики у банківській діяльності

1. Роль ризику у банківській діяльності.
2. Види банківських ризиків. Особливості управління кредитним, процентним, валютним ризиком та ризиком незбалансованої ліквідності. Управління активами-пасивами банку.
3. Формування резервів на покриття можливих ризиків від активних операцій.

4. Роль власного капіталу у банківській діяльності. Основні методи оцінки власного капіталу банку. Економічний капітал банку.
5. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банках.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 18, 19, 20, 23, 29.

Тема 7. Банківська система в умовах глобалізації

1. Глобалізація банківської діяльності. Сфери міжнародного банківського бізнесу.
2. Діяльність банків у міжнародних фінансових центрах. Офшорний банківський бізнес.
3. Взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями та їх вплив на національну банківську систему.
4. Концентрація капіталу в банківській сфері.
5. Іноземний капітал у банківській системі, його форми, переваги та ризики. Ризик країни.

Література: 1, 4, 5, 6, 7, 20, 23, 27, 28, 29.

Тема 8. Стабільність банківської системи

1. Стабільність банківської системи та системний ризик.
2. Банкрутство банку: причини та наслідки. Банківська паніка. Банківські кризи.
3. Антикризове управління банківською системою.
4. Відкритість та прозорість банківської діяльності, їх кількісні методи оцінки та роль у забезпеченні стабільності банку та банківської системи.

Література: 7, 8, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29.

Тема 9. Державне регулювання банківської системи

1. Необхідність та цілі регулювання банківської діяльності. Концепції банківського регулювання. Розвиток банківського регулювання та дерегулювання банківської діяльності.
2. Банківський нагляд, його завдання та принципи організації.
3. Фінансовий моніторинг. Міжнародні стандарти банківської діяльності.
4. Система страхування (гарантування) депозитів та проблема морального ризику.
5. Розвиток банківського регулювання на наднаціональному рівні.

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 20, 21, 23, 24, 25, 29.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. (зміни і доповнення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Про Національний банк України. Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Офіційний вісник України. – 1999. (зміни і доповнення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12.07.2001р. № 2664-III. – 2001.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 № 1702-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій Національного банку України з придбання і продажу іноземної валюти, монетарного золота та банківських металів, затверджена постановою Правління Національного банку України від 29.12.2015 № 992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
7. Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 16.08.2006 № 320[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
8. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою правління НБУ від 30.06.2016 №351[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
9. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.09.2015 № 615[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
10. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 26.06.2015 № 417 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
11. Положення про принципи побудови організаційної структури Національного банку України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29.12.2015 року №974[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

12. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO, затверджений рішенням Правління НБУ від 01.11.2016 №393-рш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.bank.gov.ua>.
13. Адамик Б.П. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник / Б.П. Адамик.; 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Кондор, 2011. – 415 с.
14. Банківська система. Банківські операції [Текст] : тест. завдання / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; уклад.: Н. Р. Швець, І. Я. Ткачук, О. М. Крупей. - Чернівці : Рута, 2015. - 91 с. - Бібліогр.: с. 88-91.
15. Банківські операції [Текст] : практ. посіб. / О. Я. Стойко ; Житомир. нац. агрокол. ун-т. - Житомир : ЖНАЕУ, 2016. - 127 с. : табл. - Бібліогр.: с. 119-127. - 100 экз.
16. Банківська система [Текст] : навч. посіб. / П. М. Карась [та ін.]. - Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. - 291 с.
17. Вовчак О.Д., Бучко І.Є. Управління банківськими ризиками : навч. посібник. – Львів, ЛТЕУ, 2017. – 358 с.
18. Вовчак О. Д. Банківська справа : навч. посіб / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 560 с.
19. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: підручник. Затверджено МОН / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрейків – К., 2008. – 564 с.
20. Живко З.Б. Банківська діяльність : навч. посібник / [З.Б. Живко, О.П. Просович, М.І. Копитко та ін.]; за ред. З.Б. Живко. – К.: Алеута, 2012. – 248 с.
21. Кузнецова С.А. Банківська система: навч. посіб. / С.А Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська. За ред. С.А Кузнецової. – К.: “Центр учбової літератури“, 2014. – 400с.
22. Міжнародні банківські розрахунки [Текст] : навч. посіб. / Л. Л. Лазебник ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Київський університет, 2014. - 284 с.
23. Міжнародні розрахунки і валютні операції [Текст] : навч. посіб. / О. В. Лебідь. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. - 200 с.
24. Центральний банк і грошово-кредитна політика [Текст] : підручник / В. І. Успенко, Н. Е. Аванесова ; Харків. нац. ун-т буд-ва і архітектури. - Харків : Щедра садиба плюс, 2015. - 207 с.

Додаткова

1. Вовчак О.Д. Консолідація у банківському секторі : теорія і досвід : монографія / О.Д. Вовчак, В.І. Рудевська. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – 222с.
2. Вовчак О.Д., Пірог В.В. Фінансові інструменти в управлінні кредитними ризиками банків України в умовах глобалізації: монографія. - Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. – 240с.
3. Вовчак О.Д., Бедненко В.М. Банківське регулювання і банківський нагляд як складові системи державного регулювання банківської діяльності / О.Д.

- Вовчак, В.М. Бедненко // Вісник Університету банківської справи. – № 2 (29). – 2017. – С.21-26.
4. Дзюблюк О. Соціальна відповідальність банківської системи: теоретичний та практичний аспект / О. Дзюблюк, Т. Стечишин // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – № 2. – С. 101-112.
  5. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / за ред. Г. Т. Карчевої, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко. – К.: УБС, 2016. – 286 с.
  6. Коцовська Р.Р. Оцінювання банками України кредитного ризику в сучасних економічних умовах / Р.Р. Коцовська // Науковий вісник Національного Лісотехнічного університету України: серія економічна. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 242-249.
  7. Кузнецова А.Я. Реструктуризація банківської системи в Україні : монографія / А.Я. Кузнецова, О.В Невмержицька, А.В. Лазня / Університет банківської справи НБУ (м. Київ). - К.: УБС НБУ, 2014. – 216 с.
  8. Кузнецова А.Я. Забезпечення ліквідності банківської системи України в сучасних умовах : монографія / А.Я. Кузнецова, А.В. Лазня, Н.І. Козьмук / Університет банківської справи НБУ (м. Київ). - К.: УБС НБУ, 2014. – 240 с.
  9. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн : підручник / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, О.Д. Гордей. – К., Алеута, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с.
  10. Міщенко В. І. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку (25 років банківській системі України)/ В. І. Міщенко, С. В. Науменкова // Фінанси України. – 2016. - №5 . – С.7-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_5_3
  11. Реструктуризація вітчизняних комерційних банків : монографія / за аг.ред.д-ра екон.наук, проф. О.Д. Вовчак. – К. : УБС НБУ, 2013. – 430 с.
  12. Тридід О. Складові формування загальної концепції регулювання вітчизняної банківської системи / О. Тридід, Н. Погореленко // Вісник Національного банку України. – 2014. – №8. – С. 34-37.

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

1. Функції держави. Бюджет держави як економічна категорія. Взаємозв'язок бюджету з іншими економічними категоріями. Роль і місце бюджету у перерозподільних відносинах у суспільстві. Взаємозалежність ВВП та бюджету. Бюджетна централізація ВВП та її межі. Фінансові протиріччя у суспільстві, пов'язані з формуванням бюджету, та способи їх розв'язання. Забезпечення оптимальності пропорцій розподілу і перерозподілу ВВП. Фінансові протиріччя у суспільстві, пов'язані з суб'єктивним формуванням бюджету, способи їхнього вирішення. Характеристика грошових відносин, що становлять зміст державного бюджету. Бюджетний вплив на забезпечення економічного та соціального розвитку країни. Бюджетна модель суспільства, необхідність її реформування в Україні.
2. Місце і роль бюджету в системі грошових коштів. Державний бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки.
3. Місце і роль бюджету у фінансовій системі України. Державний бюджет як центральна ланка фінансової системи. Взаємозв'язок державного бюджету з іншими ланками фінансової системи України.
4. Функції бюджету, їхня характеристика, взаємозв'язок і особливості вияву в умовах ринкових відносин.
5. Роль бюджету в соціально-економічному розвитку України. Вплив бюджету на ефективність виробництва, формування доходів, використання ресурсів та внутрібюджетний їх перерозподіл. Бюджет у системі фінансового регулювання, його визначальна роль у сукупності економічних методів управління економікою. Соціальна спрямованість бюджету в сучасних умовах господарювання. Інструменти бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток.
6. Роль і місце бюджету у фінансово-кредитному механізмі. Бюджет у системі фінансового забезпечення потреб соціально-економічного розвитку, сфера поширення бюджетного фінансування. Бюджетні асигнування як мультиплікатор економічного росту. Бюджет у системі фінансового регулювання, його визначальна роль у сукупності економічних методів управління економікою. Інструменти бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток.

Література: 2, 3, 8, 11, 12, 15, 18.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

1. Місце і роль державного бюджету у системі фінансових планів. Державний бюджет як основний фінансовий план. Взаємозв'язок державного бюджету з іншими фінансовими планами в Україні. Відмінності між бюджетом як фінансовим планом та бюджетом як економічною категорією.

2. Бюджет як основний фінансовий план держави. Склад і структура дохідної і видаткової частин бюджету, фактори, що впливають на них. Правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники. Бюджет як віддзеркалення економічної, соціальної й міжнародної політики держави. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Бюджетний процес та його складові. Завдання, принципи і методи бюджетного планування.
3. Правовий характер бюджету, його чинники. Закон про Державний бюджет України та його взаємозв'язок з іншими законами, що функціонують в Українській державі.
4. Взаємозв'язок бюджету з планом економічного та соціального розвитку й іншими фінансовими планами.
5. Бюджетна політика Української держави, її особливості та значення. Бюджетна стратегія і бюджетна тактика держави в ринкових умовах господарювання. Бюджетне законодавство України.
6. Бюджетний механізм, його суть, структура. Характеристика підсистем та організаційних форм бюджетного механізму. Методи, важелі та інструменти бюджетного регулювання.

Література: 2, 3, 11, 13, 18.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

1. Стан бюджету: рівновага доходів і видатків, бюджетний профіцит, бюджетний дефіцит. Фактори, що впливають на стан бюджету.
2. Баланс бюджету і запозичення. Засади балансування бюджетів.
3. Бюджетний дефіцит, його суть, причини виникнення, соціально-економічні наслідки, джерела покриття, шляхи та методи подолання.
4. Види бюджетного дефіциту: за формою прояву, за причинами виникнення, за напрямками дефіцитного фінансування.
5. Показники бюджетного дефіциту. Граничний розмір бюджетного дефіциту. Статистика бюджетного дефіциту
6. Джерела фінансування дефіциту бюджетів. Державний борг. Державні та муніципальні гарантії.

Література: 2, 3, 10, 11, 12, 17, 22.

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

1. Поняття бюджетного устрою і бюджетної системи, їх співвідношення.
2. Основи бюджетного устрою: виділення видів бюджетів; встановлення принципів побудови бюджетної системи; організація розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи; встановлення характеру взаємовідносин між бюджетами.
3. Види бюджетів. Центральний бюджет держави, його призначення. Місцеві бюджети, їх види.

4. Принципи побудови бюджетної системи. Поєднання централізованих і децентралізованих бюджетів як основа демократичного бюджетного устрою. Альтернативні принципи встановлення взаємозв'язку між централізованими і децентралізованими бюджетами: єдність бюджетної системи та автономність кожного з них. Визначальні ознаки єдності бюджетної системи, передумови її встановлення. Законодавче визначення бюджету держави як єдиного фонду грошових коштів. Переваги і недоліки бюджетної системи, побудованої на принципі єдності. Поняття й характерні ознаки принципу автономності бюджетів, його забезпечення. Автономність бюджетів як визначальна передумова раціональної та ефективної фінансової діяльності місцевих органів влади й управління.
5. Принципи побудови бюджетної системи України, їх оцінка. Склад бюджетної системи України. Державний бюджет України, його призначення, склад та структура доходів і видатків. Роль Державного бюджету в регіональному, галузевому і соціальному перерозподілах. Місцеві бюджети, їх види, склад та структура доходів і видатків, роль місцевих бюджетів у регіональному розвитку.

Література: 2, 3, 11, 13, 14, 22.

Тема 5. Система доходів бюджету

1. Методи формування доходів бюджету. Доходи держави від підприємницької діяльності. Доходи від державних майна та угідь, надання послуг. Податковий метод мобілізації доходів бюджету. Державні позики. Емісійний дохід держави.
2. Джерела формування доходів бюджету. ВВП як основа дохідної бази бюджету. Причини та умови використання національного багатства для формування доходів бюджету.
3. Склад і структура доходів бюджету України. Правове регулювання формування доходів. Особливості податкової структури України, її відмінності від розвинених країн.
4. Загальна характеристика податкової системи України. Види непрямих податків, їх роль у доходах бюджету. Пряме оподаткування, його види. Значення прямих податків у формуванні доходів бюджету. Платежі за ресурси, їх види, роль у доходах бюджету.
5. Неподаткові доходи бюджету. Надходження від використання і реалізації майна, що належить державі. Надходження від приватизації майна державних підприємств. Доходи рентного характеру. Інші неподаткові доходи бюджету.
6. Надходження до бюджету від державних позик.
7. Організація мобілізації доходів бюджету.
8. Бюджетна класифікація доходів бюджету.

Література: 2, 3, 6, 11, 12, 13, 15, 21.

Тема 6. Система видатків бюджету

1. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Функціональна, відомча та економічна класифікація бюджетних видатків. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії.
2. Видатки загального та спеціального фонду. Видатки на поточне споживання та видатки на розвиток.
3. Бюджетне фінансування та його форми: кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, позички з бюджету державним підприємствам, державні дотації. Методи бюджетного фінансування.
4. Розпорядники бюджетних коштів.
5. Кошторис та розпис бюджетних видатків. Кошторисне фінансування.

Література: 2, 3, 6, 12, 15, 20, 23.

Тема 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

1. Сутність та необхідність міжбюджетних відносин.
2. Засади розмежування видатків і доходів між окремими бюджетами. Розмежування повноважень місцевих органів влади на власні та делеговані.
3. Територіальний та відомчий підходи до розподілу видатків. Принцип субсидаритету.
4. Фактори, що визначають порядок і пропорції розподілу доходів між бюджетами. Закріплені та регулюючі доходи. Чинники і порядок закріплення доходів. Види регулюючих доходів і порядок бюджетного регулювання.
5. Законодавче врегулювання закріплення розмежування доходів та видатків між бюджетами різних рівнів.
6. Передача права на здійснення видатків між місцевими бюджетами.
7. Міжбюджетні трансферти: види та порядок їх визначення. Розрахунок обсягу міжбюджетних трансфертів. Порядок та практика надання між бюджетних трансфертів.
8. Види міжбюджетних субвенцій - субвенція на здійснення програм соціального захисту, субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою, субвенція на виконання інвестиційних проектів, субвенції на утримання об'єктів спільного користування.
9. Моделі бюджетного вирівнювання. Формульний підхід. Нормативи бюджетної забезпеченості, індекс податкоспроможності території.

Література: 2, 3, 8, 10, 13, 15, 19.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

1. Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце у розвитку економіки. Бюджет і структурна перебудова економіки країни. Напрями і форми бюджетного фінансування економіки.
2. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Конкурсний відбір об'єктів бюджетного інвестування, його завдання і критерії. Бюджетне фінансування економіки за рахунок цільових державних позик.
3. Позички з бюджету державним підприємствам, порядок їх видачі і погашення.
4. Порядок датування збиткових підприємств. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора і ліквідації збитковості. Операційні витрати, їх склад і призначення. Роль і місце бюджету у фінансуванні операційних витрат.
5. Видатки бюджету на науку. Організація наукових досліджень і джерела їх фінансування. Фінансування фундаментальних досліджень у наукових установах Національної академії наук України, у відомчих наукових закладах та вищих навчальних закладах.

Література: 2, 3, 6, 12, 15, 23.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

1. Форми і види соціального захисту населення. Склад видатків бюджету на соціальний захист населення, їх роль в умовах переходу до ринкової економіки. Адресні субсидії громадянам на житло і комунальні послуги. Види разової фінансової допомоги громадянам.
2. Форми і методи фінансового забезпечення соціальної сфери. Бюджетне фінансування закладів соціальної сфери, його організація. Основи кошторисного фінансування.
3. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їх діяльності.
4. Фінансування загальноосвітніх шкіл. Оперативно-сітьові показники діяльності школи, порядок їх визначення. Система заробітної плати вчителів і порядок планування фонду заробітної плати. Складання і перевірка кошторису загальноосвітньої школи. Особливості кошторисного фінансування шкіл-інтернатів.
5. Фінансування дитячих дошкільних закладів. Оперативно-сітьові показники дитячих дошкільних закладів. Система заробітної плати і планування фонду заробітної плати. Кошторис дитячого дошкільного закладу.
6. Бюджетне фінансування вищої освіти. Особливості кошторисного планування у вузах. Система заробітної плати працівників вищої школи. Позабюджетні кошти державних вищих закладів освіти.
7. Видатки бюджету на охорону здоров'я, їх склад і структура. Бюджетні заклади охорони здоров'я. Оперативно-сітьові показники медичних установ. Особливості організації фінансової діяльності закладів охорони здоров'я в

умовах страхової медицини. Система заробітної плати медичних працівників. Складання і перевірка кошторису медичних установ.

8. Бюджетне фінансування закладів культури, склад видатків. Особливості кошторису бібліотек, будинків культури та інших культурно-освітніх закладів. Фінансування преси, радіо, телебачення.
9. Фінансування розвитку фізичної культури і спорту, роль бюджету в державній підтримці олімпійського руху.

Література: 2, 3, 7, 9, 12, 20.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

1. Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Воєнна доктрина країни та її вплив на рівень і розмір видатків на оборону. Склад видатків на оборону, порядок їх планування і фінансування.
2. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої і виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи. Видатки на утримання податкової адміністрації та митних органів. Порядок планування і фінансування видатків бюджету на управління.

Література: 2, 3, 7, 13, 23.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

1. Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин. Державна політика позикових фінансів, її передумови. Форми державного кредиту, їх призначення. Суб'єкти державного кредиту, їх класифікація. Чинники державного кредиту. Бюджетний дефіцит як основний чинник державного кредиту. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. Передумови державного кредиту: наявність кредиторів, в яких є вільні кошти; довіра з боку кредиторів до держави; заінтересованість у наданні позик; платоспроможність держави у погашенні боргів і виплаті доходу.
2. Державні позики як основна форма державного кредиту. Класифікація видів державних позик: за правом емісії; за ознакою держателів цінних паперів; за формою виплати доходів; за термінами погашення; за методами розміщення. Види цінних паперів з державних позик: облігації, казначейські зобов'язання (векселі).
3. Державний борг, його структура. Внутрішній та зовнішній, поточний та капітальний державний борг. Обслуговування державного боргу. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу. Управління державним боргом. Способи управління: конверсія, консолідація, уніфікація, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання.

Література: 2, 3, 11, 12, 23.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996 / Міністерство юстиції України. – Офіц. вид. – К.: 2006. – 128 с. Документ 254к/96-вр, чинний, поточна редакція — Тлумачення від 12.04.2012, підстава v009p710-12. - [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року N 2456-VI. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/stru#Stru>.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» від 02.07.2015 № 576-VIII. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
5. Податковий кодекс України : чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 1 верес. 2015 р. : відповідає офіц. текстові . – Київ : Центр учб. літ. – 2015. – 500 с.
6. Балацький Є. О. Бюджет міста у системі фінансів території: монографія / Є. О. Балацький. - Суми: УАБС НБУ, 2011. - 301 с.
7. Бюджетна система. Практикум : навч. посіб. [Електронний ресурс] / За наук. ред. проф. В. М. Федосова. — [Кондратюк С. Я., Жибер Т. В., Коломієць Г. Б. та ін.] — К.: КНЕУ, 2015. - 454 с.
8. Бюджетна система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П. Хомутенко. – Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. – 392 с.
9. Гордієнко В. О. Бюджетний менеджмент: навч.-метод. посіб. / В. О. Гордієнко, М. В. Тимошенко. - К.: Знання, 2010. - 188 с.
10. Державні фінанси [Текст] : підручник / Ткачук Ірина Григорівна. - Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника", 2015. - 510 с.
11. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. до практ. занять для студ. спец.7.03050804 "Фінанси" всіх форм навчання / Л. Є. Клець ; Донбас. держ. машинобудів. акад. (ДДМА). - Краматорськ : ДДМА, 2012. - 155 с.
12. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навч. посіб. / Ін-т бюджету та соц.-екон. дослідж.; під. заг. ред.: І. Ф. Щербина. - 3-те вид. - К.: Нора-Друк, 2012. - 100 с.
13. Снісаренко О.Б. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. до самост. вивч. дисципліни / О. Б. Снісаренко, Л. О. Черний, Т. Ю. Павленко; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". - Х.: ХАІ, 2011. - 51с.
14. Сорока Р.С. Бюджетна система: навч. посіб. / Львів. держ. ун-т внутр. справ; [уклад.]: Р.С. Сорока, І.Г. Благун. - Львів: ЛДУВС, 2011. - 234 с.
15. Чернадчук В.Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В. Д. Чернадчук. - Суми: Університетська книга, 2011. - 172 с.

16. Ярошкевич Н.Б. Бюджетний менеджмент [Текст] : навч.-метод. посіб. / Н. Б. Ярошевич, Н. О. Шпак, В. Є. Матвійшин ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 221 с.

Додаткова

17. Бояр А.О. Бюджетний процес у Європейському Союзі [Текст] : монографія / А. О. Бояр ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т міжнар. відносин. - Луцьк : ФОП Захарчук В. М., 2012. - 524 с.
18. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України [Текст] : монографія / Л. Л. Тарангул, А. М. Вдовиченко, А. А. Галюта та ін.; за заг. ред. : Л. Л. Тарангул ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Ірпінь ; К. : Фенікс, 2012. - 531 с.
19. Бюджетна система України та Євросоюзу: монографія / [С. О. Булгакова, О. І. Барановський, В. Г. Барановська та ін.] ; за заг. ред. : А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : КНТЕУ, 2010. - 396 с.
20. Бюджетний процес / [С. І. Чернов, М. І. Тітов, С. В. Клименко та ін.]; Харк. обл. рада [та ін.]. - Х. : Фактор, 2011. - 78 с.
21. Варналій З.С. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: [монографія] / З.С. Варналій, Т.В. Бугай, С. В. Онищенко. - Полтава: ПолтНТУ, 2014. - 271 с.
22. Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ : Монографія у 4-х т. - Т.3. - Бюджетне планування і прогнозування на середньострокову перспективу - інноваційна складова управління у сфері державних фінансів.- К. : ДННУ "Академія фінансового управління", 2011. - 480 с.
23. Лопушинський І.П. Бюджетний процес в Україні [Текст] : навч. посіб. / І. П. Лопушинський, Ю. С. Гаврилюк, Я. М. Казюк ; Херсон. нац. техн. ун-т. - Херсон : Грінь, 2011. - 363 с.
24. Фролов С. М. Бюджетний менеджмент прикордонних територій (теорія і практика): навч. посіб. / С. М. Фролов, І. Д. Скляр ; Сум. держ. ун-т. - Суми : СДУ, 2012. - 339 с.

СТРАХУВАННЯ

Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування

1. Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.
2. Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування.
3. Принципи страхування: страховий інтерес, максимальна сумлінність суб'єктів страхування, причинно-наслідковий зв'язок збитку та події, що його спричинила, відшкодування втрат у межах збитків, суброгація.
4. Роль страхування в активізації бізнесу; в економії коштів, що резервуються на покриття можливих втрат від непередбачених обставин; в ефективнішому формуванні й використанні фондів соціального призначення; у збільшенні обсягів інвестицій.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 2. Класифікація страхування

1. Поняття класифікації, її наукове та практичне значення.
2. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні.
3. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове страхування, страхування відповідальності, особисте страхування. Види страхування.
4. Класифікація за родом небезпеки: страхування вогневих, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків. Класифікація за формами проведення. Обов'язкове страхування. Добровільне страхування. Класифікація за статусом страхувальника. Страхування юридичних осіб усіх форм власності. Страхування громадян.
5. Класифікація за спеціалізацією страховика. Загальні види страхування. Страхування життя. Перестрахування.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка

1. Поняття ризику. Основні характеристики ризику. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.
2. Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Виключення ризику. Активне й пасивне запобігання ризику.

3. Суб'єктивні та об'єктивні ризики. Матеріальні й нематеріальні ризики. Чисті та спекулятивні ризики. Фундаментальні й часткові ризики.
4. Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності, в особистому страхуванні.
5. Оцінка ризику і визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 4. Страховий ринок

1. Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку України.
2. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок їх підготовки та укладення. Права та обов'язки сторін. Контроль за виконанням договорів.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 5. Страхова організація

1. Страхова індустрія як частина сфери послуг. Форми організації страхових компаній в Україні. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній. Товариства взаємного страхування. Спеціалізація страховиків. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні.
2. Структура страхових компаній. Центральний офіс. Філії та представництва. Управління страховою компанією. Страхові об'єднання.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

1. Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Шляхи наближення законодавчої й нормативної бази страхування до міжнародних стандартів.
2. Орган нагляду за страховою діяльністю та його функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 7. Особисте страхування

1. Страхування життя та його основні види. Змішане страхування життя. Довічне страхування. Страхування до одруження.
2. Страхування пенсій (ренти).
3. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Страхування від нещасних випадків на транспорті; страхування військовослужбовців; страхування працівників ризикових професій тощо.
4. Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків.
5. Медичне страхування. Суб'єкти та об'єкти страхування. Умови обов'язкового медичного страхування. Добровільне медичне страхування.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 8. Майнове страхування

1. Страхування майна юридичних осіб: суб'єкти страхування, страхові події, порядок укладення договорів, умови відшкодування збитків.
2. Особливості страхування сільськогосподарських підприємств: страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, страхування тварин, страхування будівель та іншого майна.
3. Страхування технічних ризиків.
4. Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Страхування вантажів.
5. Страхування майна громадян: будівель і споруд; тварин; домашнього та іншого майна.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 9. Страхування відповідальності

1. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Міжнародна система «Зелена картка». Страхування відповідальності власників інших видів транспорту.
2. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції.
3. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Інші види страхування відповідальності.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 10. Перестраховання і співстраховання

1. Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Вимоги законодавства України щодо перестраховання ризиків у нерезидентів.
2. Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання. Порівняльний аналіз методів перестраховання.
3. Форми проведення перестраховувальних операцій. Пропорційне перестраховання. Квотні й ексцедентні договори пропорційного перестраховання, їх характеристика, переваги та вади.
4. Непропорційне перестраховання: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцедента збитковості.
5. Співстраховання й механізм його застосування.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика

1. Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.
2. Витрати страховика: їх склад та економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на утримання страхової компанії.
3. Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку.
4. Оподаткування страховиків.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії

1. Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності.
2. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запаси платоспроможності, порядок їх обчислення.

Література: 2, 7, 8, 9, 18.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [Електронний ресурс] : від 1.07.2004 № 1961. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про страхування» [Електронний ресурс]: від 30.07.2010 №2289-17. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс] : від 12.07.2001 – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012 р. № 4391-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
5. Вимоги до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2004 № 2885. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
6. Вовчак О.Д. Страхування : навч.посібник / О. Д. Вовчак. - 2-е вид., випр. - Львів : Новий світ-2000, 2011. - 479 с.
7. Вовчак О.Д. Страхова справа: підручник/ О. Д. Вовчак. - К.: Знання, 2011. - 391 с. ел. опт. диск (CD-ROM)
8. Осадець С. С. Страхування: підручник / С. С Осадець [Электронный ресурс] - К. : КНЕУ, 2015. -528с. — Режим доступа: http://www.vuzlib.net/Str_O/index.htm
9. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування: Навч. посіб. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010.- 342 с.
10. Страхування: Практикум: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. Рекомендовано МОН / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2011. — 607 с.
11. Ткаченко Н.В. Страхування : підручник / Н.В. Ткаченко. – К.: УБС НБУ, 2014. – 570 с.

Додаткова

12. Внукова Н.В., Временко Л.В. та ін. Страхування: теорія та практика: Навчальний посібник/ За заг.ред. д.е.н. проф. Н.В. Внукової. – 2-ге вид.перероблене та доповн.- Харків:Бурун Книга, 2009.- 656 с.
13. Вовчак О.Д. Діяльність страхових компаній як фінансових посередників: світовий досвід та можливості для України/ О.Д. Вовчак, Л.М. Надієвець// Облік і фінанси – 2015. - № 3 – С. 125-127.
14. Страхування у схемах [Текст] : / Т.М. Журавель, Н.Г. Нагайчук. – Львів : Новий світ – 2000, – 2012. – 390 с.
15. Горбач Л.М. Страхування: навч.посібник/ Л. М. Горбач, О. Б. Каун. - К.: Кондор, 2010. - 520 с.
16. Плиса В.Й. Страхування: підручник/ В. Й. Плиса. - К.: Каравела, 2010. - 472 с.

17. Страхові послуги. Навч.-метод. посіб./За ред. Т. Артюха – К.: КНЕУ, 2011. – 124с.
18. Страхування. Навч.-метод, посіб. / За ред. О. Гаманкова — К.: КНЕУ, 2010–120с.